

Sektionen för hälso- och sjukvård
Gunnel Håkansson

Socialdepartementet

103 33 Stockholm

Tandvårdens stöd till våldsutsatta patienter (SOU 2023:10)

Sammanfattning

Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) är i huvudsak positiv till utredningens förslag att samhället ska kunna erbjuda tandvård som stöd till personer som utsätts för mäns våld mot kvinnor, annat könsrelaterat våld och våld i nära relationer.

SKR ställer sig också bakom att ett förstärkt skydd mot höga tandvårdskostnader bör ges genom införande av ett särskilt tandvårdsstöd till våldsutsatta inom ramen för regionernas ansvar för tandvård till personer med särskilda behov.

SKR instämmer inte i utredningens förslag att ersättning ska kunna ges när övervägande skäl talar för att skadan orsakats av våld. Inom regionen finns den medicinska kunskap som krävs för att avgöra om skadan på tänderna och i munhålan är orsakad av yttre våld men det saknas kompetens att göra den juridiska bedömningen beträffande omständigheterna för skadans uppkomst. Orsaken till vården är inte ett sjukdomstillstånd som kan diagnosticeras med en medicinsk metod som avgör patientens behov. Med utredningens förslag blir det upp till regionen att avgöra om orsaken till skadans uppkomst uppfyller de beviskrav som utredningen föreslår. SKR efterlyser en tydlig gränsdragning och vägledning kring regionernas ansvar för att inte riskera rättsosäkerhet och risk för tolkningar och indikationsglidningar-SKR saknar en tydlig definition av begreppet ”brottslig våldsgärning”.

SKR bedömer att fler inom målgruppen kommer nås av stödet om resurser avsätts för att skapa information, om det nya tandvårdsstödet, riktad mot aktörer såsom socialtjänst och kvinnojourer.

SKR ställer sig bakom att tandvården ska ges möjlighet att ta del av de statliga stimulansmedel som genom överenskommelser mellan regeringen och SKR tillförs övrig hälso- och sjukvård.

SKR betonar att finansieringsprincipen måste gälla då förslaget innebär en tydlig ambitionshöjning beträffande regionens ansvar och tillstyrker förslaget att reformen ska följas upp efter två år för att säkerställa att de ekonomiska medel som föreslås tillföras regionerna även kommer att täcka dessa kostnader.

SKR avstyrker dock en permanent finansiering av tandvårdsstödet efter två år. SKR bedömer att tiden är för kort för att säkerställa att finansieringsprincipen blir gällande.

SKR bedömer att regionerna bör få särskild finansiering under det första året för att täcka kostnader kopplade till framtagande av regelverk, utbildning av personal och utveckling av IT-stöd.

SKR stödjer inte utredningens förslag att de nya bestämmelserna ska träda i kraft 1 juli 2024. Regionerna behöver mer tid för förberedelserna vid införandet av ett nytt tandvårdsstöd.

SKR stödjer inte utredningens förslag om att införa nya bestämmelser under semesterperiod.

1.2 Förslag till förordning om ändring i tandvårdsförordningen (1998:1338)

SKR tillstyrker utredningens förslag om ett särskilt tandvårdsstöd till våldsutsatta inom ramen för regionernas ansvar för tandvård till personer med särskilda behov men menar att den föreslagna lydelsen ”Tandvård som led i sjukdomsbehandling eller för orofacial skada till direkt följd av våld” kommer att resultera i svåra bedömningar vilket kan leda till beslut som hellre friar än fäller och därmed orsakar ofinansierade kostnader

4.5.3 Hur många våldsutsatta personer möter tandvården

SKR anser att utredningen bör belysa bristerna av ett samlat kunskapsläge och behovet av fortsatta studier, forskning och kartläggning på ett tydligare sätt. Den kartläggning som utredningen har gjort av hur många personer som utsatts för mäns våld i nära relation visar på tydliga brister i kunskapsläget. Utredningen skriver att *En grov skattning enligt Brå är att enbart ca 20 procent av våldsbrott mot kvinnor i nära relationer polisanmäls*. Utredningen skriver också att *Dessa uppskattningar är behäftade med stor osäkerhet, framförallt därför att det vetenskapliga underlaget när det gäller tandvårdsbehov bland våldsutsatta är mycket begränsat*. SKR bedömer att mörkertalet över antalet patienter som kan omfattas av tandvårdsstödet därmed är stort. SKR vill därför poängtera vikten av utvärdering och uppföljning av tandvårdsstödet under en längre

period än två år, innan permanent finansiering beslutas för att inte riskera finansieringsprincipen.

4.5.5 Tandvårdsbehov orsakat av psykiskt trauma efter våld.

Med utredningens förslag kan även psykiskt trauma efter våld, definieras som en orofacial skada eller sjukdomstillstånd efter våld. Utredningen menar att även indirekta orsaker som psykiskt våld, ekonomisk beroendeställning, oaktsamhet eller uppsåtlig omsorgsbrist kan ses som ersättningsberättigade. SKR bedömer att det måste göras en tydlig gränsdragning för vilka våldshandlingar som ska vara grund till ersättning för att tandvård ska medges till sjukvårdsavgift.

5.4 Utredningens bedömning

Tandvården bör ha samma skyldigheter som övrig hälso- och sjukvård i frågor om våld i nära relation

SKR instämmer i utredningens förslag att tandvården bör ha samma skyldighet som övrig hälso- och sjukvård i frågor om våld i nära relation. Att patienter tillfrågas på rutin och inte på indikation om deras aktuella eller tidigare erfarenheter av att vara utsatta för våld oavsett om det inte berör våld mot ansikte och mun bedöms som angeläget ur ett folkhälsoperspektiv. Utredningen har fokus på uppkomna tandskador medan tandvårdens möjligheter till folkhälsoarbete med våldsprevention borde belysas mer då tandvården möter ca 90 procent av alla barn och unga vuxna och ca 70 procent av den vuxna befolkningen under en treårsperiod.

Tandvården bör ges möjlighet att ta del av statliga stimulansmedel

SKR vill betona att för att tandvården ska ges möjlighet att ta del av statliga stimulansmedel måste pengarna avsättas till tandvården.

6. Våldsutsatta patienters ersättning för tandvårdskostnader

6.11.1 Tandvård till våldsutsatta ska erbjudas till hälso- och sjukvårdsavgift.

SKR instämmer i utredningens förslag om ett särskilt tandvårdsstöd till våldsutsatta inom ramen för regionernas ansvar för tandvård till personer med särskilda behov. SKR stödjer inte förslaget att det ska räcka med att vårdbehovet är medicinskt konstaterat och att övervägande skäl talar för att det finns ett könsrelaterat motiv eller att skadorna orsakats av en närstående. SKR anser att ansvaret att fastställa om den medicinska skadan

är orsakad av en våldshandling eller av en olyckshändelse och ta ställning till om skadan har orsakats av en brottslig handling eller inte då helt överförs till regionerna. Inom regionen finns den medicinska kunskap som krävs för att avgöra om skadan på tänderna och i munhålan orsakats av yttre våld men det saknas kompetens att göra den juridiska bedömningen beträffande de bakomliggande orsakerna till skadan.

SKR betonar att finansieringsprincipen måste gälla och tillstyrker förslaget att reformen ska följas upp efter två år för att säkerställa att de ekonomiska medel som föreslås tillföras regionerna även kommer att täcka dessa kostnader.

Beviskrav och regionens utredning

SKR avstyrker utredningens förslag att det ska ankomma på regionen att begära in de underlag som behövs och att regionen ska nöja sig med en handling som tyder på att patienten blivit våldsutsatt samt odontologiska eller medicinska observationer som stämmer med övriga påståenden. Tandvård som led i en sjukdomsbehandling s.k. S-tandvård bygger på att hälso- och sjukvården varit involverad och att behandlingen är ett led i patientens medicinska behandling. Det förefaller därmed rimligt att den våldsutsatta personen har sökt vård inom hälso- och sjukvården för att omfattas av tandvårdsstödet. Om inte kravet på hälso- och sjukvårdskontakt ställs kommer det att finnas en betydande risk för överutnyttjande. När det gäller olycksfallsskador så krävs det att försäkringstagaren har sökt vård hos legitimerad och opartisk läkare, sjuksköterska eller fysioterapeut för att skadan ska omfattas av försäkringen.

SKR bedömer inte att det är samhällsekonomiskt effektivt att utbilda tandläkare till att utreda varför våld uppstått. Det bör finnas andra yrkesgrupper med kompetens för att leda utredningar om varför våldet uppstått. Initiativet att kontakta tandvården och intyga om att skadan uppkommit vid våld pga kön eller av närstående bör främst göras av dessa yrkesgrupper, istället för att tandvården ska vara initiativtagande till att kontakta olika aktörer för denna utredning.

SKR bedömer att tandvårdsstödet för våldsutsatta bör nå ut till fler om det inte är tandvården som har huvudansvaret att identifiera målgruppen för detta tandvårdsstöd. Socialtjänst och kvinnojourer där målgruppen troligtvis har en mer etablerad kontakt och uppbyggd tillit, bör ha en större möjlighet att få patienter att söka detta tandvårdsstöd. SKR bedömer därför att en viktig förutsättning för att tandvårdsstödet ska nå målgruppen i god omfattning är att resurser tillsätts för att sprida information om stödet till berörda aktörer såsom socialtjänst, kvinnojourer mm.

SKR är tveksam till utredningens förslag om att inte föreslå några begränsningar när det gäller vilken typ av tandvård som ska omfattas. Det

kommer att bli övervägande protetiska behandlingsförslag och stora svårigheter för regionerna att göra en rimlighetsbedömning av dessa behandlingsförslag. Vid alla förhandsbedömningar ska det göras en individuell bedömning både om personen omfattas, vilken tandbehandling som är aktuell och vilket underlag som krävs. Här kommer det att bli stora regionala skillnader över landet.

SKR avstyrker förslaget att även skador som uppstått lång tid efter våldsutsatthet pga. att våldet har utlöst en självskadeproblematik ska kunna omfattas. Regionernas möjlighet att göra en objektiv bedömning av om det föreligger en självskadeproblematik som utlösts av våld bedöms som synnerligen svår.

Risk för felaktiga utbetalningar och behovet av förstärkt kontroll

SKR instämmer inte i utredningens bedömning att risken för överutnyttjande och att det ska röra sig om stora belopp är liten. Det stora mörkertalet och att det inte finns någon begränsning av vilken tandvård som ska ingå samt att det inte finns någon tidsgräns från när våldet skedde fram till anmälan gör att risken inte kan uteslutas både av ett överutnyttjande att det kommer att röra sig om väsentliga belopp,

Förbundet vill påpeka att det råder särskild osäkerhet vad gäller den presenterade bedömningen av kostnaderna. För att den ekonomiska överföringen från staten till regionerna kommer att göras på rätt nivå förordar SKR att en kontrollstation upprättas två år efter ikraftträdandet. Det betyder att det under denna tid finns möjlighet för staten att tillsammans med regionerna och SKR noga följa de omständigheter som inverkar på kostnadsutvecklingen.

SKR stödjer inte utredningens förslag om beslut av permanent finansiering av tandvårdsstödet enbart baserat på uppföljning av resultatet två år efter ikraftträdande. SKR bedömer att detta tandvårdsstöd, med hänsyn till komplexiteten av stödet och osäkerhet avseende storlek på målgrupp, behöver följas upp under en längre tid innan permanent finansiering föreslås. I takt med att kännedomen om stödet ökar kommer troligtvis antalet ansökningar om stödet också att öka.

SKR avstyrker utredningens bedömning om att inte införa särskild finansiering under det första året. Utöver de beräknade kostnaderna för vården för stödet kommer regionerna ha kostnader för framtagande av regelverk och rutiner för hantering av stödet, utbildning av personal samt utveckling av IT-stöd. SKR vill särskilt betona att utredningen i nuvarande form ger ett stort ansvar till regionerna att själva säkerställa en god och jämlik hantering av stödet, vilket kommer kräva att regionerna avsätter

betydande resurser. Detta behöver regionerna kompenseras för om förslaget ska följa finansieringsprincipen.

8. Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

SKR stödjer inte utredningens förslag att de nya bestämmelserna ska träda i kraft 1 juli 2024. Regionerna behöver mer tid för att utreda hur den praktiska hanteringen av detta tandvårdsstöd ska fungera. I nuvarande förslag åläggs regionerna att till stor del utreda vidare och utveckla riktlinjer för att säkerställa en god hantering av detta tandvårdsstöd. För att göra detta kvalitativt förutsätts mer tid. Dessutom tillkommer utbildning av tandläkare för att fånga upp målgruppen, utbildning av bedömningstandläkare för handläggning av tandvårdsstödet och utveckling av IT-system. Ett allt för snabbt införande av detta tandvårdsstöd riskerar att leda till en ojämlig bedömning mellan regionerna och att stödet inte efterleder utredningens intentioner.

SKR anser att tandvårdsstödet företrädesvis inte införs i juli under semesterperiod. En lägre bemanning innebär sämre förutsättningar att utreda ärenden där kontakt med andra myndigheter är av stor vikt.

Sveriges Kommuner och Regioner

Anders Henriksson
Ordförande